

Brev fra Enerhauen

Av Helge Bergland

Da Indre Smaalenenes Avis gikk inn og ble Smaalenenes Avis, fikk historielaget i gave en serie avisutklipp: *Brev fra Enerhaugen*. Den gaven er verdifull og enestående både som bygdehistoriske tidsbilder og som litteratur, i Berglands naturlige, varme, alvorlige, men også herlig humoristiske språk.

Brev fra Enerhaugen finnes ikke i bokform. Helge Bergland, født 1918, gav ut én bok i sitt liv: *I en skumringsstund*, på Idunn forlag i 1994, ti år før han døde. Der kan man gjenkjenne innholdet i noen av Enerhaugbrevene i hans skildringer av barndomsåra. Det meste av boka handler om hans arbeids- og ungdomstid under krigen.

Så vidt vites har fire fortellinger av *Brev fra Enerhaugen* blitt trykt i Haakon tidligere. Årets brev er sårt, rørende og dypt menneskelig, synes vi i redaksjonen.

Lausongen

De første barneåra glei bekymringsfritt gjennom Sameias skoger. Bare lodne, godmodige sommerskyer forstyrret min lille himmel, fylt av engler og stjerner med eiendomsrett til barneverdenen. Skogstiene til lekeparadiset var kranset av blomster, Litagos melk og bestemors brød stilte min sult, og halmmadrassnettene var fylt av gode drømmer. «Grønn var min barndoms dal.»

Men så en dag kom et lite ord inn i leken, og barneverdenen, om den

*Helge Bergland med sin kone Solveig.
(Bildet utlånt av Unni Kvisler.)*

ikke falt i grus, så brakte den voksne bekymringstanker inn i sorgløsheten. «Lausongen», sa en eller annen og du fikk noe å tenke på. Så fikk du en videreforklaring av fenomenet. Mora mi bodde på Mysen, og en av onklene mine, han som spilte trekkspell og var på anlegg, han var far'n min. Så enkelt var det.

Sånne vanvittige påstander er mer enn en guttetass kan tåle, så jeg la bekymringene fram for bestemor, som stagget mine barnehikst med beroligende trøst. Jeg måtte da skjønne at der hvor jeg bodde, åt og sov, der var hjemmet. Og dem jeg delte bord og seng med, det var mor og far. Basta.

Denne øyeblikkelige trøst gjorde at jeg ikke endret noe på titlene, det blei mor og far fremdeles, selv om jeg kanskje syntes mor og far var noe gamle, sammenlignet med andre.

en lausongenavnet var ikke borte med vinden, nei. Det glei ofte forstyrrende inn i dagliglivets gleder, og det hendte jeg mista fatningen og slo løs på omgivelsene, til inga nytte, narere tvert imot, selvsagt.

Og omsider steig det fram et bilde av en annen mor, en uheldig seiler på livets hav, som sto i en kald kjeller og lempa mjølkespann om hverdagen, og solgte iskrem på fotballkamper på søndagene. Bestemor og jeg besøkte denne fremmede mor noen ganger. Barnesinnet erindrer en del bratte trapper, og et stort, skremmende bilde på veggen, «Brand på Havet» heter det. Og da jeg verken har sett båt, hav eller brann har det en merkelig draging, og jeg er ikke så interessert i hva de to kvinner utveksler av gleder og bekymringer. Min fremmede mor har både fantasi og tankeflukt, og snart vil verden igjen vise solsia, ja. Nå har ho en kjærrest som ho venter seg mye av, dessuten en bedre post i sikte, uten de tunge løft og kalde gulv. Så hoster ho en uvant, rar hoste, og lover meg den kniven jeg har hørt om før. Neste gang ska' det bli kniv, ja. Da har ho sikkert en bedre leilighet, med noen nye møbler, og kaker, synd vi kom så ubeleilig denne gangen. Men neste gang.

Så er det adjø, jeg må være flink og vinke, og etter å ha kikka i noen spennende butikkvinduer, blir det for fem øre sukkertøy hos Jens Gundersen, nok til hele den lange veien fra den farlige by til Sameias sommerlige fred.

Så begynner jeg på skolen, og jeg glemmer bekymringene med mitt dobbelte sett med «morer». Dessuten vanker det en forfremmelse i dagliglivet, eller rettere sagt mitt natteliv. Jeg flytter

fra underkøya og mor og opp til far i overkøya. For anledningen er det skifta halm i sengene, og natta er uten lopper. Om morran kan en ligge og dra seg og ser verden ovenfra, og klatringa opp og ned er en ny, spennende lek.

Mysenmora mi stopper meg opp et par-tre ganger på skolevei. Ho bor i et bryggerhus på Søndre Mysen nå, men «Brand på Havet» henger ikke lenger på veggen til min store skuffelse. Ho vil gjerne se på bøkene mine, og jeg får ros for bokstaver og tall. Så vil ho gjerne klemme meg, men jeg er ikke vant til sånt, men Mysenmor gir seg ikke før jeg sitter på fanget. Men jeg er for stor tell sånt tøys, men heldigvis, ingen ser oss. Men kniven har vi glømt, begge to.

På fotballkampene er det finest å preke med Mysenmor. Da får jeg iskrem med stor topp på, og vi får ikke tid til klemmer og tøys. Det er mange som skal kjøpe iskrem, både fem og 10 øres. Og noen pengesterke rikinger kjøper 25 øres.

Den 13. mai 1927 har tæringsdøden seiret. Jeg går sammen med mor og far til Trømborg kirke, i begravelse. Så blir det ikke flere gratis-is, og jeg skal ikke mer sammen med mor gå og besøke en fremmed mor. Jeg gråter ikke som flere andre, men har en klump i halsen.

Og så går vi hjem etter en rar og litt trist dag. Jeg holder mor trygt i handa, og mor sier til far at Anna var så snill og god, men ho trudde så altfor godt om folk.